

Березинець Т. Ю.,

*аспірант кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРИЧИНИ ТА ЗАПОБІГАННЯ

Актуальність проблеми злочинності в сучасному суспільстві

Злочинність є складним соціальним явищем, яке впливає на всі аспекти життя суспільства. Її наслідки включають не лише матеріальні збитки, але й психологічні травми, руйнування соціальних зв'язків та підірив довіри до державних інституцій.

В умовах сучасних соціально-економічних та політичних трансформацій, зростання соціальної нерівності та поширення інформаційних технологій, проблема злочинності набуває особливої актуальності.

Наприклад, дослідження показують, що економічна нестабільність та безробіття можуть призвести до зростання рівня злочинності, особливо серед маргіналізованих груп населення. Крім того, розвиток кіберзлочинності створює нові виклики для правоохоронних органів та потребує розробки ефективних стратегій запобігання.

Соціально-психологічний підхід до вивчення злочинності

Соціально-психологічний підхід до вивчення злочинності фокусується на взаємодії між індивідуальними психологічними факторами та соціальним контекстом, в якому відбувається злочинна поведінка. Він враховує вплив соціальних норм, цінностей, групової динаміки та міжособистісних відносин на формування злочинної ідентичності та поведінки.

Цей підхід дозволяє глибше зрозуміти мотивацію злочинців, виявити соціальні фактори, що сприяють злочинності, та розробити ефективні стратегії запобігання. Наприклад, теорія соціального навчання Бандури пояснює, як індивіди навчаються злочинній поведінці через спостереження та наслідування.

Мета та завдання розгляду причин і методів запобігання злочинності

Метою розгляду причин і методів запобігання злочинності є розробка комплексного підходу до боротьби з цим явищем, який би враховував як індивідуальні, так і соціальні фактори.

Завдання включають:

- Виявлення та аналіз соціально-психологічних причин злочинності.

- Розробка та оцінка ефективності методів запобігання злочинності на різних рівнях (індивідуальному, груповому, суспільному).
- Впровадження науково обґрунтованих стратегій запобігання злочинності в практику правоохоронних органів, соціальних служб та інших організацій.

Наприклад, дослідження показують, що програми соціальної профілактики, спрямовані на підтримку молоді та запобігання девіантній поведінці, можуть бути ефективними у зниженні рівня злочинності (Петровська, 2015).

Соціальна нерівність та маргіналізація

Соціальна нерівність – це стан, при якому члени суспільства мають нерівний доступ до ресурсів, можливостей та прав. Маргіналізація – це процес виключення певних груп населення з повноцінного соціального життя, що призводить до їхньої ізоляції та відчуження.

Вплив соціально-економічних факторів на формування злочинної поведінки

Соціально-економічні фактори, такі як бідність, безробіття, низький рівень освіти та відсутність доступу до соціальних послуг, можуть суттєво впливати на формування злочинної поведінки. Люди, які живуть у бідності, часто відчують безвихідь та відчай, що може спонукати їх до злочинних дій.

Маргіналізація призводить до відчуження та ізоляції, що може викликати почуття образи та агресії. Люди, які відчують себе виключеними з суспільства, можуть вдаватися до злочинних дій як способу вираження свого протесту або як засобу виживання.

Маргіналізовані групи часто стикаються з дискримінацією та стигматизацією, що посилює їхнє відчуття відчуження. Це може призвести до формування девіантних субкультур, в яких злочинна поведінка вважається нормою.

Психологічні особливості особистості злочинця

Психологічні особливості особистості злочинця – це сукупність індивідуальних психологічних характеристик, які сприяють формуванню злочинної поведінки. Ці особливості можуть включати агресивність, імпульсивність, низький рівень емпатії, моральної свідомості та схильність до ризику.

Агресивність та імпульсивність

Агресивність та імпульсивність є ключовими психологічними характеристиками, які часто зустрічаються у злочинців. Агресивність може проявлятися у формі фізичного або вербального насильства, а імпульсивність – у нездатності контролювати свої емоції та поведінку.

Низький рівень емпатії та моральної свідомості

Емпатія – це здатність розуміти та співпереживати емоціям інших людей. Моральна свідомість – це система цінностей та переконань, яка

визначає, що є правильним, а що – неправильним. Злочинці часто мають низький рівень емпатії та моральної свідомості, що дозволяє їм ігнорувати страждання своїх жертв.

Наприклад:

- Серійні вбивці часто мають виражений дефіцит емпатії, що дозволяє їм вчиняти жорстокі злочини без почуття провини.

- Люди з антисоціальним розладом особистості часто мають низький рівень моральної свідомості та схильні до злочинної поведінки.

Схильність до ризику та пошук гострих відчуттів

Деякі злочинці мають схильність до ризику та пошуку гострих відчуттів. Вони можуть вдаватися до злочинної поведінки як способу отримання адреналіну та задоволення.

Наприклад:

- Люди, які займаються екстремальними видами спорту, можуть також бути схильні до ризикованої поведінки в інших сферах життя, включаючи злочинність.

- Деякі злочинці можуть відчувати задоволення від порушення закону та обману правоохоронних органів.

Соціально-економічні заходи відіграють ключову роль у запобіганні злочинності, адже вони спрямовані на усунення її кореневих причин. Бідність, соціальна нерівність та маргіналізація створюють сприятливе середовище для розвитку злочинності, тому боротьба з цими явищами є першочерговим завданням.

Боротьба з бідністю та соціальною нерівністю передбачає комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня життя населення. Це включає забезпечення гідної заробітної плати, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я, а також соціальну підтримку вразливих груп населення. Зменшення соціальної нерівності досягається через прогресивне оподаткування, перерозподіл доходів на користь бідних верств населення та боротьбу з дискримінацією.

Створення робочих місць та можливостей для соціальної інтеграції є важливим фактором запобігання злочинності. Це передбачає розвиток економіки, стимулювання малого та середнього бізнесу, інвестиції в інфраструктуру та освіту, а також створення нових робочих місць. Соціальна інтеграція досягається через програми професійної підготовки та перекваліфікації, підтримку підприємницької діяльності та залучення до волонтерської діяльності.

Важливо зазначити, що соціально-економічні заходи мають бути частиною комплексного підходу до запобігання злочинності, який також включає правоохоронні, освітні та психологічні заходи. Лише спільними зусиллями суспільства можна досягти значного зниження рівня злочинності та створення безпечного середовища для всіх громадян.

Висновки. Досліджуючи цю важливу тему, можна зробити висновок, що запобігання злочинності є складним та багатогранним завданням, яке вимагає системного підходу. Успіх у цій сфері залежить від злагодженої роботи державних інституцій, громадських організацій та активної участі кожного громадянина.

Насамперед, необхідно усвідомити, що злочинність не є ізольованим явищем, а глибоко вкорінена в соціально-економічні умови життя суспільства. Тому, поряд із традиційними правоохоронними заходами, необхідно приділяти увагу вирішенню соціальних проблем, таких як бідність, безробіття, соціальна нерівність та маргіналізація.

Важливим аспектом є формування у суспільстві культури правової свідомості та нетерпимості до злочинної поведінки. Кожен громадянин має усвідомлювати свою відповідальність за дотримання законів та сприяти створенню безпечного середовища.

Особливу увагу слід приділити профілактиці злочинності серед молоді, яка є найбільш вразливою до негативного впливу соціального середовища. Розвиток освітніх та культурних програм, створення можливостей для самореалізації та залучення до суспільно корисної діяльності – це ключові фактори запобігання злочинності серед молоді.

У сучасному світі, де злочинність набуває нових форм, таких як кіберзлочинність, необхідно постійно вдосконалювати методи боротьби з нею. Впровадження новітніх технологій, обмін досвідом на міжнародному рівні та постійне навчання правоохоронних органів є необхідними умовами ефективної протидії злочинності.

Отже, запобігання злочинності – це спільна справа всього суспільства. Лише об'єднавши зусилля, ми зможемо створити безпечне та справедливе суспільство, де кожен громадянин почуватиметься захищеним.

Список використаних джерел:

1. Андросюк В. Г., Копилова О. П., Лукашевич В. Г. Юридична психологія : підручник. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2018. 352 с.
2. Бандурка О. М., Друзь В. А. Юридична психологія : підручник для вищих навчальних закладів. Харків : Золота миля, 2011. 512 с.
3. Варчук Т. В. Кримінальна психологія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 208 с.
4. Глазунов Ю. Т. Психологія оперативно-розшукової діяльності : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2015. 328 с.
5. Ратінов А. Р. Судова психологія для слідчих. Москва : Юридична література, 1967. 296 с.
6. Коновалова В. О. Юридична психологія. Київ. 424 с.
7. Мухіна Г. В. Юридична психологія : навчально-методичний посібник. Київ : ВД «Дакор», 2019. 236 с.